

HODNOTENIE ŽIAKOV ZÁKLADNEJ ŠKOLY

PhDr. Andrea Baranovská PhD., PaedDr. Jana Tomášková, PhD.

Metódy, techniky a praktické príklady hodnotenia
pre učiteľov základnej školy

RAABE

PHDR. ANDREA BARANOVSKÁ, PHD.

PAEDDR. JANA TOMÁŠKOVÁ, PHD.

Hodnotenie žiakov základnej školy

Metódy, techniky a praktické príklady
hodnotenia pre učiteľov
základnej školy

RAABE

Dr. Josef Raabe Slovensko, s. r. o.
Odborné nakladateľstvo
Člen skupiny KLETT
Heydukova 12 – 14, 811 08 Bratislava

Telefón: 02/32 66 18 40
E-mailová adresa: raabe@raabe.sk
www.raabe.sk
www.skolskyportal.sk

Konateľ spoločnosti: Mgr. Miroslava Bianchi Schrimpelová

Copyright:

© 2021 Dr. Josef Raabe Slovensko, s.r.o.

© Autori príspevkov

Všetky práva vyhradené.

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tohto diela nesmie byť reprodukováaná alebo prenášaná v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom, elektronickým alebo mechanickým, vrátane fotokópií, nahrávaním alebo akýmkoľvek dostupným prenosom informácií bez písomného súhlasu nakladateľstva Dr. Josef Raabe Slovensko, s.r.o., okrem recenzií, kde sú citované krátke pasáže na účely zaradenia recenzie do časopisu, novín alebo vysielania.

Autori:

PhDr. Andrea Baranovská, PhD.

PaedDr. Jana Tomášková, PhD.

Manažér projektu:

Ing. Katarína Sečkárová

ISBN 978-80-8140-481-8

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2021

Obsah	Strana
Použité grafické symboly	3
I. Štandardné a alternatívne hodnotenie žiakov	5
(PhDr. ANDREA BARANOVSKÁ, PhD.)	
1. Úvod	6
2. Význam hodnotenia	6
3. Hodnotenie v škole	9
4. Dôležitosť hodnotenia	10
5. Funkcie hodnotenia v škole	11
6. Spôsoby a typy hodnotenia	13
7. Typy hodnotenia	16
8. Alternatívne spôsoby hodnotenia	21
9. Hodnotenie výkonu/výkonnosti	22
10. Sebahodnotenie a hodnotenie spolužiakmi	26
11. Portfólio	30
12. Diagnostický strom	32
13. Štruktúrovaná mriežka	33
14. Namiesto záveru	38
II. Formatívne hodnotenie	39
(PAEDDR. JANA TOMÁŠKOVÁ, PhD.)	
1. Úvod	40
2. Legislatívne východiská	40
3. Hodnotenie žiakov v súčasnosti a budúcnosti	45
3.1 Vymedzenie pojmu hodnotenie	45
3.2 Suportívne hodnotenie	46
3.3 Sumatívne a formatívne hodnotenie	47
4. Ciele a kritériá vo formatívnom hodnotení	50
5. Spätná väzba	53
6. Metódy a techniky formatívneho hodnotenia	59

6.1	Rovesnícke vyučovanie	59
6.2	Sebahodnotenie	61
6.2.1	Formy a typy sebahodnotenia	63
7.	Záver	65
8.	Použitá literatúra	66
9.	Prílohy	70
9.1	Príloha A: Sebahodnotiaca karta	70
9.2	Príloha B: Sebahodnotiaci hárok	71
9.3	Príloha C: Hodnotiaci list – Sebahodnotenie	72
III.	Slovné hodnotenie žiakov	73
	(PAEDDR. JANA TOMÁŠKOVÁ, PHD.)	
1.	Úvod	74
2.	Legislatívne východiská	74
3.	Slovné hodnotenie v systéme súčasného hodnotenia žiakov	78
3.1	Obsah slovného hodnotenia	84
4.	Výhody a nevýhody slovného hodnotenia	87
5.	Zásady písania slovného hodnotenia	89
6.	Čo sa očakáva od učiteľa, ktorý píše slovné hodnotenie?	99
7.	Záver	102
8.	Použitá literatúra	103

Použité grafické symboly

Týmto symbolom sa označujú **otázky, ktoré sú zodpovedané v príslušnom článku.**

Výkričník upozorňuje na **veľmi dôležité informácie.**

Žiarovka označuje **tipy a rady.**

Skratka napríklad poukazuje na **konkrétne situácie z praxe.**

Priestor na **poznámky.**

PhDr. ANDREA BARANOVSKÁ, PhD.

I. Štandardné a alternatívne hodnotenie žiakov

Obsah kapitoly	Strana
1. Úvod	6
2. Význam hodnotenia	6
3. Hodnotenie v škole	9
4. Dôležitosť hodnotenia	10
5. Funkcie hodnotenia v škole	11
6. Spôsoby a typy hodnotenia	13
7. Typy hodnotenia	16
8. Alternatívne spôsoby hodnotenia	21
9. Hodnotenie výkonu/výkonnosti	22
10. Sebahodnotenie a hodnotenie spolužiakmi	26
11. Portfólio	30
12. Diagnostický strom	32
13. Štruktúrovaná mriežka	33
14. Namiesto záveru	38

1. Úvod

Hodnotenie je veľmi dôležitou súčasťou života každého jednotlivca. Rôznou mierou a rôznym spôsobom sa využíva vo všetkých oblastiach života. Je tiež súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu ako **kontrola a preverovanie výkonov žiaka**. Cieľom hodnotenia musí byť poskytnutie spätnej väzby, prostredníctvom ktorej by bol oboznámený s tým, v čom sa zlepšil a kde sú jeho nedostatky.

Základom hodnotenia musí byť:

- jasne stanovený cieľ;
- kritérium, podľa ktorého hodnotenie prebieha;
- stanovenie prostriedkov a metód, ktoré budú použité na hodnotenie a budú výkon žiaka merať.

Hodnotenie v škole sa práve týmto líši od hodnotenia v rodine – presne a jasne stanovenými cieľmi výchovného pôsobenia. Hodnotenie nie je rigidným nástrojom, ktorý má len pomenovať mieru znalostí, vedomostí či úroveň zručností žiaka. Ide o nástroj, prostredníctvom ktorého učiteľ má možnosť formovať osobnosť žiaka, pretože v svojej podstate sa hodnotenie odráža vo vedomostiach, myslení, emóciách, prežívaní, ale aj v hodnotách, názoroch a postojoch žiaka. Výsledok alebo aj očakávanie hodnotenia sa odráža v konaní a správaní žiaka.

2. Význam hodnotenia

Aby sme pochopili význam hodnotenia v škole a jeho vplyv na celkovú osobnosť dieťaťa a musíme si zadať otázku, do ktorého obdobia hodnotenia zasahuje najviac a akým spôsobom.

Obdobie psychosociálnej krízy Erikson (1999) obdobie školského veku charakterizuje ako obdobie psychosociálnej krízy **snaživosť/usilovnosť vs. menejcennosť**. Čnosť, ktorá sa rozvíja v tomto období, je **kompe-**

tencia. Ak sa na toto obdobie pozrieme z hľadiska hodnotenia, musíme konštatovať, že dieťa vstupom do školy nastupuje kapitolu, keď je hodnotené za svoje výkony omnoho prísnejšie, ako to bolo doteraz. Sociálne prijatie alebo odmietnutie z veľkej miery závisí aj od toho, ako dieťa zvládne a uspeje v organizovanom prostredí. Práve v tomto štádiu je dieťa v najväčšej miere ohrozené pocitom nedostatočnosti a menejcennosti – najmä prostredníctvom hodnotenia a sebahodnotenia. Dieťa je porovnávané a porovnáva sa s ostatnými deťmi a tým, ako to ostatným „ide alebo nejde“. Podľa toho, či dieťa alebo učiteľ usúdia, či je dostatočne zručné, sa rozvíja jeho kompetentnosť, ktorá sa potom rozširuje aj na ďalšie oblasti jeho života. Vedomie vlastnej kompetentnosti sa naďalej potom objavuje v snahe dieťaťa pracovať a rozvíjať sa. Dieťa potrebuje inštrukcie, ale súčasne musí byť schopné uplatňovať aj vlastnú inteligenciu a energiu. Úlohou učiteľa je nielen pomôcť dieťaťu rozvíjať sa, ale súčasne naučiť dieťa hodnotiť sa realisticky a reálne. Dôležitosť hodnotenia zo strany učiteľa je veľmi vysoká. Učiteľ sa stáva pre dieťa podobne dôležitou osobou, akými sú rodičia a jeho názory majú vysoko formatívny vplyv.

Ďalšie obdobie – obdobie puberty – v ktorom prebieha psychosociálna kríza **identita vs. konfúzia rolí** je obdobím, keď hodnotenie učiteľa stojí až za hodnotením skupiny a kamarátov. Rebelanstvo, potreba vystatovať sa, zaradiť sa do referenčnej skupiny môže viesť žiakov k predstieranému nezáujmu o hodnotenie v škole, avšak táto tendencia sa bije s obdobím prechodu na strednú školu. Preto v súvislosti s týmto obdobím učiteľ má meniť prístup k hodnoteniu a apelovať aj na sebahodnotenia žiakov, pretože to úzko súvisí s vnútornou motiváciou, ktorá sa v tomto období rozvíja.

**Obdobie
puberty**

Ďalším psychológom, ktorý významne ovplyvnil pohľad na hodnotenie v škole z hľadiska tzv. vývinových úloh bol Havighurst (1953). V svojej teórii hovorí o tzv. **vývinových úlohách**, ktoré musí jednotlivec počas svojho vývinu splniť a uspokojenie – **pozitívne hodnotenie – zo zvládnutia ho vedie k ďalšiemu úspešnému zvládaniu podobných úloh v budúcnosti.**

I. ŠTANDARDNÉ A ALTERNATÍVNE HODNOTENIE ŽIAKOV

Podľa neho v **období stredného detstva** (6 – 12 rokov) sú typické nasledujúce **vývinové úlohy**:

- získanie fyzických schopností, ktoré sú potrebné pre typické hry;
- vytvorenie si zdravého postoja voči sebe samému;
- naučenie sa vychádzať s rovesníkmi;
- prijať gender rolu;
- rozvíjať základné zručnosti – čítať, písať, počítať;
- rozvíjať porozumenie pojmov z každodenného života;
- rozvíjať svedomie, morálku a rebríček hodnôt;
- dosiahnuť osobnú nezávislosť;
- rozvíjať postoje voči sociálnym skupinám a inštitúciám.

V **období adolescence** (12 – 18 rokov) sú typické **vývinové úlohy**:

- vytvoriť si nové vzťahy – zrelšie – s vrstovníkmi oboch pohlaví;
- dosiahnuť gender sociálnu rolu;
- dosiahnuť emocionálnu nezávislosť od rodičov a ďalších dospelých;
- osvojiť si určité hodnoty a etický systém – vývin ideológie;
- osvojiť si spoločensky zodpovedné správanie.

Ako môžeme vidieť pri plnení jednotlivých vývinových úloh, hodnotenie je prítomné neustále a na jeho základe sa posúva jednotlivec ďalej. Môžeme teda povedať, že hodnotenie je činnosť permanentná a náročná, ktorej podstatou je **subjektívne vnímanie toho, čo je dôležité a schopnosť odlíšiť dobré od zlého**. Hodnotenie súvisí aj s hodnotami a ich uvedomovaním si. To znamená, že hodnotenie je vo veľkej miere závislé od kognitívnej zrelosti žiakov – ak budeme hovoriť o sebahodnotení.

3. Hodnotenie v škole

Hodnotenie v škole je procesom, prostredníctvom ktorého majú učitelia možnosť zistiť a posúdiť výsledky vyučovacieho procesu a stupeň dosiahnutia cieľov, ktoré si učiteľ stanovil.

Učiteľ má k dispozícii prostriedky a metódy, ktorými môže ovplyvňovať činnosť žiakov. A práve hodnotenie je jedným z týchto prostriedkov.

Slavík (1999) tvrdí, že školské hodnotenie je tvorené všetkými hodnotiacimi procesmi a ich prejavmi, ktoré ovplyvňujú výučbu alebo ju monitorujú. Skálová (1971) chápe hodnotenie ako vyjadrenie alebo zaujatie kladného alebo záporného stanoviska k rôznym činnostiam a výkonom žiakov pri vyučovaní.

Formy, ktorými to môže učiteľ uskutočniť, sú **rôzne**:

- súhlasné alebo nesúhlasné pokývanie hlavou;
- prísny pohľad;
- tón hlasu;
- pozitívne alebo negatívne poznámky;
- záujem o osobnosť žiaka;
- pochvala alebo napomenutie;
- odmena alebo trest;
- známka;
- analýza výkonu;
- záverečné hodnotenie a pod.

Pasch (1998) tvrdí, že hodnotenie je systematický proces, ktorý má viesť k určeniu kvalít a výkonu žiaka. Dôležité je, že ide o systematickú, organizovanú, pripravenú a opakovane uskutočňovanú činnosť, ktorej výsledky sú revidované alebo opravené. V metodike na stanovenie hodnotiacich štandardov (2013) je hodnotenie definované ako proces skompletizova-

nia údajov o výkone žiaka a ich interpretácia. Tento proces je uskutočňovaný prostredníctvom konkrétnych krokov, ktoré umožňujú žiakovi preukázať požadovanú úroveň vedomostí, zručností a kompetencií. **Priradenie hodnoty – slovom, číslom, kreditmi, známku – výkonu nazývame klasifikácia.**

Na Slovensku sa proces hodnotenia uskutočňuje na základe metodického pokynu č. 22/2011. Práve tento pokyn určuje stupne, možnosti aj častot' hodnotenia, rovnako určuje, ako sa postupuje pri hodnotení. V našom príspevku sa však zameriame na **hodnotenie a jeho psychologický dopad**, pozitíva a negatíva jednotlivých foriem hodnotenia.

4. Dôležitosť hodnotenia

Hodnotenie žiaka počas školského roka je nevyhnutnou súčasťou efektívneho vzdelávania.

Študijné úlohy, ktoré majú žiaci plniť, by mali byť zamerané tak, aby rozvíjali ich schopnosti, zručnosti a modifikovali ich osobnosť. Jednotlivé **úlohy by mali byť autentické a prepojené s praxou a skutočným svetom.**

Hodnotenie je dôkaz **pre učiteľa**, ktorý mu **umožňuje sledovať pokrok žiaka** a poskytuje mu aj informácie o tom, ako zlepšiť výsledky vzdelávania.

Rovnako hodnotenie **poskytuje informáciu aj žiakom**, pretože **tým môže sledovať a zaznamenať vlastný pokrok** pri dosahovaní cieľov a plnení úloh.

Spôsob hodnotenia

Spôsob hodnotenia je individuálnou činnosťou – **zodpovedá osobnosti a nárokom každého učiteľa**. Aj keď sa hovorí, že hodnotenie by malo byť objektívne, vo veľkej miere závisí od učiteľa, predmetu, a tiež aj od žiaka, aké bude hodnotenie.

Prečo je hodnotenie dôležité pre žiakov?

- ponúka žiakom spätnú väzbu a ukazuje im úroveň ich vedomostí a zručností;
- ponúka príležitosť žiakom, aby sa zlepšili;
- umožňuje žiakom stať sa efektívnejšími a motivovanejšími žiakmi;
- umožňuje žiakom získať väčšiu mieru nezávislosti a samostatnosti v učení.

Obr. 1 Dôležitosť hodnotenia pre žiakov

5. Funkcie hodnotenia v škole

Hodnotenie v škole má niekoľko funkcií, ktoré si učiteľ musí uvedomovať. K základným funkciám hodnotenia zaradujeme:

- **motivačnú funkciu** – priamo súvisiacu s emocionálnou stránkou žiaka. Táto funkcia hodnotenia sa dotýka emócií a prežívania aj žiaka aj učiteľa. Táto funkcia je veľmi dôležitá, pretože udržiava a zvyšuje študijnú aktivitu žiakov. Úloha učiteľa je v rámci tejto funkcie kopírovať vývin žiaka a podporovať prerod vonkajšej motivácie na vnútornú;
- **poznávaciu funkciu** – súvisí s kognitívnou stránkou hodnotenia. Hodnotenie umožňuje prenikať k podstate a odhaliť dôležitosť javu, vedomosti, informácie;
- **konatívnu funkciu** – súvisí s behaviorálnou a konatívnu zložkou, ktorá by mala viesť k zmene a náprave chýb.

K ďalším funkciám hodnotenia patrí:

- **orientačná funkcia** – pomáha učiteľovi zorientovať sa v sociálnej atmosfére triedy a tiež v tom, ako osobnostne zvláda hodnotenie každý žiak. Učiteľ si všíma, ako rea-

I. ŠTANDARDNÉ A ALTERNATÍVNE HODNOTENIE ŽIAKOV

guje žiak a celá trieda na jeho hodnotenie. Záver mu pomáha pri plánovaní ďalšieho postupu pri výchove a vzdelávaní. Tento typ hodnotenia má možnosť učiteľ využiť najmä na začiatku školského roku, aby sa zorientoval vo vzťahoch medzi žiakmi, podchytil sociálnu atmosféru triedy a tiež, aby zistil svoje postavenie – nie ako učiteľa, ale ako vychovávateľa. Môže na to využiť rôzne metódy – napr. sociometriu, dotazník, esej a pod.;

- **didaktická funkcia** – na základe reagovania žiakov na učivo si dokáže učiteľ prispôbiť učivo, formu vyučovania a pod. Tento typ hodnotenia učiteľ využíva každodenne v priebehu školského roku. Pomáha mu zistiť výkonovú a pozornosťnú úroveň žiaka, štýl učenia, čo môže využiť pri výbere učiva a plánovaní výučby;
- **kontrolná** – diagnostická – **funkcia** – prostredníctvom určenia miery vedomostí, zručnosti žiakov zisťuje prednosti a nedostatky, ale tiež miskoncepce žiakov. Kontrolná funkcia sa dotýka a prelína s motivačnou funkciou, pretože sa týka aj zisťovania postojov a hodnôt žiakov;
- **prognostická funkcia** – jej úlohou je určiť perspektívu žiakov a možnosť ich ďalšieho vývinu;
- **spätnoväzbová funkcia** – má dva významy – vnútorná spätná väzba = týka sa priamo žiaka – prostredníctvom nej žiak získava informácie o svojej úspešnosti vo výchovno-vzdelávacom procese – výsledkom je sebauspokojenie a sebaúcta. Druhým je vonkajšia spätná väzba, ktorú žiak má od učiteľa a tá má slúžiť aj na pomoc pri stanovení ďalších krokov na dosiahnutie cieľa;
- **výchovná funkcia** – jej cieľom je formovať pozitívne vlastnosti a postoje v žiakoch – tá sa prelína s osobnosťou učiteľa a jeho emocionálnou inteligenciou.

Ako môžeme vidieť, jednotlivé funkcie hodnotenia sa navzájom prepájajú a je veľmi ťažké ich od seba jednoznačne oddeliť. Je to najmä preto, že výchovno-vzdelávacie procesy nie je možné jednoznačne rozdeliť na výchovu a vzdelávanie bez toho, aby sa neprelínali. To znamená, že učiteľ nie je

len edukátorom, ale aj vychovávateľom a svojím postojom, správaním, slovami pôsobí na žiakov a aj keď možno nemá v záujme hodnotiť, jeho správanie môže byť tak vnímané.

6. Spôsoby a typy hodnotenia

Hovorí sa veľa o zmenách a reformách v školstve. Jednou zo zmien by mali byť zmeny v hodnotení žiakov. V prvom rade je potrebné uvedomiť si **rozdiel medzi klasifikovaním a hodnotením**.

Klasifikovanie je oficiálne udelenie známky, kreditu... Môže ísť len o vonkajší prejav toho, čo žiak preukázal, že vie alebo ovláda v danom okamihu. Klasifikovanie nemusí odrážať skutočný stav vedomostí a zručností žiaka. Je to **kvantitatívne vyjadrenie hodnotenia žiaka na základe ustanovenej normy**.

Klasifikovanie

Naproti tomu hodnotenie by malo byť **systematickým posudzovaním celkovej osobnosti žiaka** a v závislosti od toho by mala byť udelená známka.

Hodnotenie

V Turekovi (2004) sa môžeme dočítať, že v rámci skúšania rozlišujeme 3 historické etapy:

- **predmodernú** – s typickým ústnym skúšaním;
- **modernú** – preferujúcu skúšanie žiakov didaktickými testami za využitia objektívnych úloh;
- **postmodernú** – obsahujúcu rôzne metódy skúšania, ktorá sa snaží o všestranné poznanie žiaka.

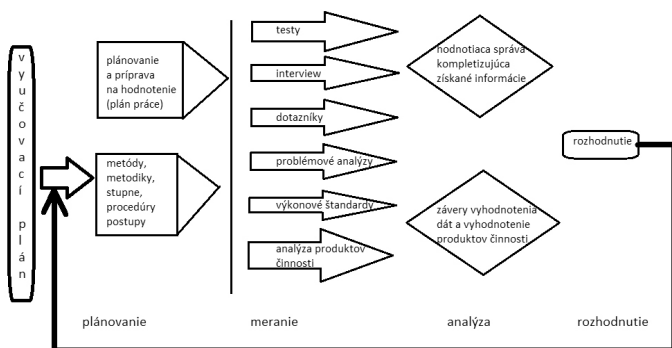
Práve postmoderná etapa hodnotenia sa snaží nájsť spôsob preverenia vedomostí a znalostí žiakov aj inak alebo kombináciou viacerých spôsobov.

Môže sa zdať, že hodnotenie je ďalším spôsobom, ktorý zaťažuje učiteľa a sťažuje jeho prácu, ale opak je pravdou.

Poznanie žiakov naopak učiteľovi v jeho práci pomáha a súčasne priebežné hodnotenie mu **pomáha vyhnúť sa chybám pri hodnotení** – akou je **chyba centrálnej tendencie** a pod.

Musíme si uvedomiť, že tak, ako hodnotí učiteľ žiaka, je súčasne on hodnotený, a to nielen žiakom, ale aj rodičom a manažmentom školy. **Proces hodnotenia by mal obsahovať nasledujúce položky** a mal by sa skladať z nasledujúcich krokov:

Obr. 2 Proces hodnotenia – kroky a položky

Na obrázku 2 môžeme vidieť, že pre každý proces hodnotenia je veľmi dôležité poznať kurikulum, z ktorého chceme vychádzať. Kurikulum by malo byť prepojením nielen obsahu vzdelávania – t. j. vedomostí a zručností, ktoré si má žiak osvojiť, a ktoré by mali viesť k rozvoju základných kompetencií, ale malo by obsahovať aj:

- **behaviorálny** aspekt – t. j. učiteľ by mal poznať motíváciu správania sa žiaka, pretože na základe vonkajších prejavov – správania – učiteľ usudzuje na vnútorné prežívanie. To znamená, že učiteľ musí nájsť súvislosť medzi vedomím a správaním;
- **štrukturálny** aspekt – učiteľ by si mal byť vedomý silných aj slabých stránok svojich žiakov a mal by vedieť postihnúť odchýlky v rámci jednotlivých črt osobnosti a využívať ich v prospech výchovy a vzdelávania;